

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מריס שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

הגזול עצים

פרק תשיעי

בבא קמא קיא.

דמינה ניהא דה. להתקדש לראשון שהוא שלם על ספק זה שאם ימות תזקק לאחיו: מן דו. גוף שנים כלומר אשה בכל דהו ניהא לה: זה וזה בשלש וזה וזה בשלש. ונהי נמי לרצון דקנסו ליהודי דקבול חסם מקמי כסף אלא לרבי יהודה מ"ט דקנים לידעיה:

דבריו רבי יהודה. ועמ"ג דקנים ליה לידעיה ה"מ היכא דאשם ראשון קיים דכולן בני יהודי להקריבו בעוד משמרתן קיימת ובהכשר אצל חס קדמו והקריבוהו צפסול דאשם הצא קודם הקרן פסול הוא כדמפורש לקמן יתנן אשם השני לידעיה: מ"מא חזו. דקמי זכו: כגון דנפק משמרתם. דהני דהני ולא תבעו בני יהודי את הכסף צממרתם ולא ואלטרין לאשמועין ללא תימא טעמא דרבי יהודה דתבעו בני יהודי שיחזור בעוד משמרתן קיימת אצל היכא דלא תבעו מחלו לבני ידעיה: קמ"ג. דכיון דבני ידעיה נמי לא תבעו לאשם צממרתן יחזור כסף אלא אשם ויקריבו בני יהודי כשיחזור שנת משמרתם: האשם המושב [ד"ה] לכהן מלבד א"י הכפורים אשר יכפר בו. כלומר לא קרב האיל עדיין: אלא מאשר יכפר קאמינא. דכתיב בלשון עמיד מדלל כתיב אשר כיפר ומשמע דכשהשיב לכהן את האשם דהיינו קרן הכסף עדיין לא כיפר: מנין שאם הביא מעילתו. גבי נהנה מן ההקדש קאמרו: משי"תו. קרן להקדש שמעל צו: בא"י האשם ונפ"ח. משמע אן קליחה אלא צמיחה איל כמשמעו האשם קרן כדילוף לקמיה הקדש מהדיוט מה האשם דכתיב בגזל הגר קרן הוא כדאמר לעיל (דף קז.) אף אשם דכתיב בהקדש קרן הוא: בא"י האשם.

הנהגות הב"ח (ב) גבי כדריש לקסי:

תורה אור השלם

(א) ואם אין לאיש גאל להשיב האשם אליו האשם המושב ל"י לכהן מלבד א"י הכפורים אשר יכפר בו ע"י: (ב) מלבד ע"ה הפקר אשר לעלת הקמיו תעשו את אלה: (ב) מלבד חו, כו

(ג) והאש על הפסח תוקד בו לא תכבה ויכר ע"ה הפנה עינים בפקר בפקר וערך עליה העלה והקשר ע"ה ח"ב השלמים: (ד) ואת אשר הקדש הקדש שלם ואת הקדש יוסף ע"ה ונתן אתו לכהן והפנה ויכר ע"ה בא"י האשם (ב) ויקרא ה' שם

הנהגות וציונים

(א) ציל ויחזיר (ב"ש); (ב) צור להוסיף אח"י (יעב"ץ) ובכתיב יוסף אח"י: (ג) כתיב הגירסא ואמר מר (וכ"ה ישר מאד, דק"ס אות ר: [ד] נפקא מ"י (כתיב דה"ר): (ד) ציל שהביאו (בהרי"ד)

הנהגות וציונים (א) ציל ויחזיר (ב"ש); (ב) צור להוסיף אח"י (יעב"ץ) ובכתיב יוסף אח"י: (ג) כתיב הגירסא ואמר מר (וכ"ה ישר מאד, דק"ס אות ר: [ד] נפקא מ"י (כתיב דה"ר): (ד) ציל שהביאו (בהרי"ד)

אמר רב אבא ל'עורו. תימה להכא משמע אפילו צפסול קודם זריקה וגם כשהעור מחובר עדיין צבצר ועשה צו פסול קודם שמיטה שהפ"א קודם הכסף שרי צהנאה וצומחים צפרק עטול יוס (דף קז.) אמר רבי דם מרצה על העור צפני עלמו פי

כשהוא מופשט ואירע פסול צבצר הדם מרצה על העור וכשהוא עם הצצר וטולד צו פסול קודם זריקה הכי הוא כיוצא צו אחר זריקה הורצה צצר שעה אחת יפשיטנו ועורו לכהנים אלא כשהוא עם הצצר ונפסל קודם זריקה יולא לשריפה והכא ארע צו פסול קודם שמיטה שהוצא קודם הכסף והמאי לא יאל העור לשריפה: ת"ל העולה עולה ראשונה. פי' ראשונה שצפרשת פנחס ופי' הכי דמלגד עולת הבקר גלי לך צהדיל דמלגד דבר הקודם לו קאמרו הכי נמי מלגד איל הכפורים דבר הקודם לו קאמרו ומימה דילוף הכא מהעולה וצפרק כל התדיר (ומחוס דף פט.) ילוף ממלגד עולת הבקר לחודיה וי"ל להחם נמי מהעולה קסמין ועוד יש מירון אחר ואין להאריך כאן:

היכי דמלגד עולת הבקר גלי לך צהדיל דמלגד דבר הקודם לו קאמרו הכי נמי מלגד איל הכפורים דבר הקודם לו קאמרו ומימה דילוף הכא מהעולה וצפרק כל התדיר (ומחוס דף פט.) ילוף ממלגד עולת הבקר לחודיה וי"ל להחם נמי מהעולה קסמין ועוד יש מירון אחר ואין להאריך כאן:

וילמד הקדש מהדיוט והדיוט מהקדש. תימה אמאי אצטרין קרס לעיל גבי הדיוט שאם הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יאל ילוף מהקדש ויש לומר דאי לא לאשכתן שהשוה הכמוז הדיוט להקדש לך מילתא לא הוה ילפינן האי מהאי לענין שאר דברים אלא השתא דאשכתן שהשוה אותן דצמריהו חס הביא אשמו מחילה לא יאל כמו כן יש להשוות לענין שאר דברים:

הדרן עלך הגזול עצים

תבעו מהו דתימא אחולי"ם גבי הדדי קמ"ל דאמרינן כיון דלא תבעי להדרו ברישא: שהמביא גזילו עד שלא הביא אשמו [וכו.]: מנהגי מילי אמר רבא דאמר קרא "האשם המושב לה" לכהן מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו מכלל דכסף ברישא אמר ההוא מרבנן לרבא אלא מעתה מלבד עולת הבקר הכי נמי מכלל דמוספין ברישא והתניא מ"מנין שלא יהא דבר לומר וערך עליה העולה ואמר רבא העולה עולה ראשונה אמר ליה אנא ועדיין לא כיפר: נתן לו את הקרן וכו': ת"ר מנין שאם הביא מעילתו ולא הביא אשמו ולא הביא מעילתו שלא יצא תלמוד לומר "באיל האשם ונסלח לו ומנין שאם הביא אשמו עד שלא הביא מעילתו שלא יצא תלמוד לומר באיל האשם בכבר יכול כשם שאיל ואשם מעכבין כך חומש מעכב תלמוד לומר באיל האשם ונסלח לו דאיל ואשם מעכבים בהקדש והאין חומש מעכב וילמוד הקדש מהדיוט והדיוט מהקדש מהאין חומש מעכב בהקדש והאין חומש מעכב: והדיוט מהקדש מה הקדש אין חומש מעכב אף הדיוט נמי אין חומש מעכב:

הדרן עלך הגזול עצים

רב אבא מ"י פ"ה מהל' גזילה ואפ"ה הלכה י: ג' מ"י פ"ה מהלכות תמיד הלכה ג': ד' מ"י פ"ה מהל' מעילה הל' ה' ופי' צהנאה וצומחים: רה ה' ד' ש' הל' ד' סמג עין יו:

ליקומי רש"י

מן דו. גוף שנים משל הדיוט הוא שהשנים אומיות טיב לשנת עם גוף שנים משנת אלמנה [בתוכות ע"ה] גופים שנים צעל ואשמו ואפילו אינו לה אלא לזות צעלמה [ודישון ג:] גופים שנים כל דהו צעל [במחית ק"ח:] מן. גוף. דו. שנים וקדושין פ"ה. מנין ש"א ידא דב"י. נקטר ממערכה שחמרת קודם לתמיד של שנה מ"ל וערך עליה מר ובער עליה הכהן חמיו דהוא סדור מערכה של ידא דב"י קודם על מערכה גדולה קודם לאברי התמיד [וינא ג:] העולה עולה ראשונה. מדלל כתיב וערך עליה עולה אלא העולה הכי העולה השבויה האמורה מחלה לכל שעוליה והיינו עולת תמיד דפרשת קרנות וערך עליה מנין קרנות הכהן חמיו חמיו כתיב נפ"ח [ומחוס חו:] העולה משמע העולה ח"ה דרש [בתוכות ק"ה]. קרנות היא עולת הבקר ע"ה ואמרת להס' זה האשם וכו' וה"ל ימירא קא דרש משמע חס"ה ראשונה דאי לאווי צעלמה אחת שיקטירו עליה עולה ושלמים נכמוז וערך עליה [וינא ד:] העולה משמע העולה חס"ה ראשונה לכל הקרנות [במחית חו:] דכתיב גבי סדר המערכה ובער עליה הכהן עלים נקטר נקטר וערך עליה העולה ה' ימירא דרש שמהל היא ראשונה שלא יאל הקטר קודם לתמיד של שנה [ב"ש ח"ה].

הדרן עלך הגזול עצים

הדרן עלך הגזול עצים

בבא קמא דף סג הלכות עדות סימן לד

קצרות החושן

עובדא דהוא רעיא או כופר בפקדון נמי לא מהני חזרה ע"י עדים, ולכן העיקר כדברי הרמ"א:

ג) החולק עם הגנב. בריב"ש סי' רס"ו כתב באחד שהעידו עליו שחלק עם הגנב שגנב צבית ישראל והיה מוכרת להחזיר

מה שגנב על פי בית דין, וכתב

ריב"ש דלא מיפסל לעדות מהא דאומר לשוחו לא וגנוב דפטור

סעיף כ"ט ג) (ה) [ט] החולק רס"ו) (וע"ל סימן ל"ג הכופר

המשלח ע"ש. ובתומים [סק"ה] ראיתי שהתפלא מאד על דין זה דכיון דצידו ממון חזירו ולוקחו צידו לעכוז הרי הוא רשע דחמס, ולא ידעתי הבדל בין כופר בפקדון דביתר בא לידו ומכל מקום הואיל וכופרו פסול לעדות, וזה לקח ממון חזירו באיסור וכופר בו ואינו מחזירו יהיה כשר לעדות וכו', וע"ש שהעלה בדברי הריב"ש משום שהחזיר ואפילו ע"י כפיה סגי ליה בכך או דשם מיירי לאחר יאוש ע"ש. וכל רואה יראה שאין זה משמעות דברי הריב"ש ולא דברי הרמ"א שהביאו להלכה ומשמע דאפילו עדיין לא החזיר ולא היה יאוש נמי אינו נפסל.

והנראה לי בזה דמה שמדמה בתומים חולק עם הגנב ומעכב של חזירו צידו לכופר בפקדון, אבל אין זה דומה כלל לכופר

בפקדון, דהא קי"ל דגונב אחר הגנב אינו משלם תשלומי כפל, ובריב"ש פרק הגזול ומאכיל [ק"י"א ע"ב] סבירא ליה לרמי בר חמא דגזול ולא נתייאשו בעלים ובא אחר ואכלו דאינו גובה אלא מגזול, וע"ש בתוספות [ד"ה גזול] שכתבו בטעמא דרמי בר חמא דכיון שהוא לא גזול אינו יכול לתובעו כלל שהרי אינו לגמרי ברשות המאריה שהרי אינו יכול להקדישו ע"ש, וא"כ ודאי החולק עם הגנב לא הוא גזול. אלא אפילו לרב חסדא דקי"ל כוותיה דאם בא אחר ואכלו רצה מזה גובה, היינו דוקא אם אכלו ומשום מוזיק דאכתי דגזול הוא, אבל מחמת גזול לא מחייב וכגון שבא השני וגזלו ונאבד ממנו אין השני חייב בתשלומין דלאו שמה גזול דבעלים כיון דאינו ברשותיה דמאריה. ומדע דהא אפילו גזול ראשון אינו חייב לשלם אלא כשעת גזילה, ואי

קצרות החושן

גזול חביתא דחמרא מעיקרא שויא זוזי ולבסוף שויא ד' תברא או שמיא משלם ד' איתבר ממילא משלם זוזי, ולא סגי ללא אגבה לחביתא בטר דשויא ד', ועוד דהא בחזירו היא וכל שעתא ושעתא גזילה ואמאי אינו משלם ארבעה, אלא על כרחיך כיון דכבר גזילה ואינו ברשותו דגזול תו לא מחייב משום גזילה אלא

עם הגנב אינו נפסל (ריב"ש סי' בתורת מוזיק. והיינו טעמא דאין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל

משום דכתיב וגונב מבית האיש וכדאימתא בפרק מרובה ומשום דאינו ברשותיה ע"ש ס"ט [ע"ב], ואם כן לא היה על השני תורת גזול כלל, אלא אי איתיה בעינא כיון דלא קנאו דגזול הוא כל היכא דאיתיה כיון דלא קנאו, אבל עכ"פ השני אינו גזול ולא גנב דכיון דכבר נגנב מבית הבעלים ואינו ברשותו תו לא עבר השני משום לא תגנוב או משום לא תגזול, משא"כ כופר בפקדון דפקדון כל היכא דאיתא ברשותא דמאריה ויכול להקדישו והגונב מבית השומר משלם כפל וכמ"ש תוספות בפ"ק דמזיעא [ו' ע"א ד"ה הקדישה], משום הכי כופר בפקדון הוא עליו תורת גזול ופסול לעדות. והארכתי בפשוטות משום דלכאורה יפלא על דברי הריב"ש והרמ"א כמו שתמה על זה בתומים, אבל באמת דברי הריב"ש והרמ"א נכונים.

א"א בדברי הריב"ש יש מקום עיון לפי מה דמשמע מדבריו דמעיקרא עשאו שליח לגנוב עליו ידיה רמיא, אלא דאיתיה עלה בריב"ש משום דאין שליח לדבר עזירה, ולפי מה שכתב רש"י בפ"ק דמזיעא [ח' ע"א] כה"ג יש שליח לדבר עזירה, ע"ש גבי שותפין שגנבו שכתב רש"י דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, ועיין מ"ש בסימן שמ"ח סק"ג מחלוקת רש"י ותוספות בזה, וא"כ כיון דלדעת רש"י יש שליח לדבר עזירה בזה אם כן ודאי הוא עליו גזול. ואע"ג דלדעת תוספות גם בשותפין אמרינן אין שליח לדבר עזירה, מידי ספיקא לא נפקא דמי יכריע צ"ח רש"י ותוספות וא"כ הוא ליה ספק וזה ברור. מיהו דברי הרמ"א יש לומר דלא ליה ליה לגנוב אלא אח"כ חלק עמו:

נתיבות המשפט

משפט האזרים - ביאורים

(ה) החולק עם הגנב. ובתומים [סק"ה] תמה כיון דמחזיק ממון חזירו צידו לא גרע מכופר בפקדון דפסול לעדות והוי רשע דחמס. ובקצה"ח [סק"ג] תי' כיון דגונב אחר גנב אינו משלם כפל, ולכן אפילו לדין דקי"ל [סי' שס"א ס"ה] דאם גזול ולא נתייאשו ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה ורצה מזה גובה, דוקא באכלו ומטעם מוזיק אבל גזול לא הוא כיון דאינו ברשותו דמאריה לא הוא גזול ודאי דאחר שיצא מרשות בעלים לא הוא גזול עכ"ל בקיצור.

והנה אע"ג דנודה לדבריו בהגבחה שני לא נעשה שני גזול, מ"מ אם הב' עשה שינוי ודאי דהוי גזול, כיון שע"י שינוי הוציא מרשות בעליו והוי גזילה חדשה, כמ"ש רש"י ב"ק דף ס"ה [ע"א] דד"ה תברא והיה שעתא דמרא הוא ע"ש. ועוד ראיה לזה מתמורה דף ד' [ע"ב] גבי הא דאמר רבא מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, וקאמר החס [ו' ע"ב] בשינוי קונה פליגי. ונראה דשם לא מיירי בשינוי דלא הדר, דהא קי"ל הא דרבא וקי"ל שינוי נמי קונה בשינוי דלא הדר [סי' ש"ס ס"ה, ש"ג ס"א], אלא ודאי דמיירי בשינוי דהדר. וה"ה בשינוי דאינו חוזר אפילו ממילא קונה, רק לר' אלעזר כתבו תוס' ב"ק דס"ח [ע"א] ד"ה [מה] טביחה דשינוי אינו קונה רק בשינוי בידיים, אבל אן קי"ל [ש"ג ס"א] דקונה אפילו ממילא. ולפי"ו י"ל דבשינוי החוזר דלמאן דס"ל דלא קנה וקי"ל כוותיה אפי' משובב נתיבות

משפט האזרים - חידושים

[ט] החולק עם הגנב. ע"ב סק"ה דוקא שלא נשתמש בהגזילה וגם לא עשה שינוי בהגזילה, אבל אם אכלה או עשה שינוי או נשתמש בו מיפסל:

דביתא דחמרא מעיקרא שויא זוזי ולבסוף שויא ד' תברא או שמיא משלם ד' איתבר ממילא משלם זוזי, ולא סגי ללא אגבה לחביתא בטר דשויא ד', ועוד דהא בחזירו היא וכל שעתא ושעתא גזילה ואמאי אינו משלם ארבעה, אלא על כרחיך כיון דכבר גזילה ואינו ברשותו דגזול תו לא מחייב משום גזילה אלא

עם הגנב אינו נפסל (ריב"ש סי' בתורת מוזיק. והיינו טעמא דאין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל משום דכתיב וגונב מבית האיש וכדאימתא בפרק מרובה ומשום דאינו ברשותיה ע"ש ס"ט [ע"ב], ואם כן לא היה על השני תורת גזול כלל, אלא אי איתיה בעינא כיון דלא קנאו דגזול הוא כל היכא דאיתיה כיון דלא קנאו, אבל עכ"פ השני אינו גזול ולא גנב דכיון דכבר נגנב מבית הבעלים ואינו ברשותו תו לא עבר השני משום לא תגנוב או משום לא תגזול, משא"כ כופר בפקדון דפקדון כל היכא דאיתא ברשותא דמאריה ויכול להקדישו והגונב מבית השומר משלם כפל וכמ"ש תוספות בפ"ק דמזיעא [ו' ע"א ד"ה הקדישה], משום הכי כופר בפקדון הוא עליו תורת גזול ופסול לעדות. והארכתי בפשוטות משום דלכאורה יפלא על דברי הריב"ש והרמ"א כמו שתמה על זה בתומים, אבל באמת דברי הריב"ש והרמ"א נכונים.

בזה. ס"ק ה החולק עם הגנב זה לשונו, ובתומים תמה דהא הוי כמו כופר בפקדון דפסול לעדות וכו', ובס' קצה"ח תירץ דהא דבא אחר ואכלו דחייב מטעם מוזיק הוא. ולענ"ד דאפילו לא אכלו רק עשה בו שינוי שקנאה ע"י גזילה חייב מטעם גזול ולא מטעם מוזיק וכו', ואח"כ כשעשה שינוי הרי עשה גזילה חדשה שהוציא משל הבעלים לגמרי וכו', וכשעשה השני ג"כ נעשה אינו שלו ואין לך גזול יותר מזה וכו'. וראיה לזה

בזה. ס"ק ה החולק עם הגנב זה לשונו, ובתומים תמה דהא הוי כמו כופר בפקדון דפסול לעדות וכו', ובס' קצה"ח תירץ דהא דבא אחר ואכלו דחייב מטעם מוזיק הוא. ולענ"ד דאפילו לא אכלו רק עשה בו שינוי שקנאה ע"י גזילה חייב מטעם גזול ולא מטעם מוזיק וכו', ואח"כ כשעשה שינוי הרי עשה גזילה חדשה שהוציא משל הבעלים לגמרי וכו', וכשעשה השני ג"כ נעשה אינו שלו ואין לך גזול יותר מזה וכו'. וראיה לזה

חדושי הלכות מהגאון מהר"ם שיף על מסכת בבא קמא עם הגהות כא

סיום מוסכת בבא קמא

כל מזה שהחזיקו זה מדקדקין זה יותר כו'. חולין דף ד' ע"א. ונראה כי מזה נובע בן נח מדקדק על פחות משו"פ ולהכי מודיעין אותו זאת בתחלה ולהיותם דקקים בזה בקמלנות וזרי עין והקפדה לומדים ישראל מהם וקשים כספחת שזאים על זרע עין אשר לו הציט. וזה ענין מה שאמרו בל"ו מקומות הזהיר על אונאת הגר וכל כך למה מפני שקורו רע וקשה לשון זה ונראה במ"ש פ"ק דבתרא דף ט"ו ע"ב וסר מרע מאי וסר מרע א"ר אבא בר שמואל איוב וחרן בממונו היה מנהגו של עולם נותן חזי פרוטה לתנווי ואיוב ויתרה משלו וק"ל. וזה שאמרו וזני מתא מחסיא חזירי לב כו' דלא איגייר כו' וכן נח נהרג כו' רק הגמ' שקיים ומתא מחסיא כו' הוא אדרבה מטיבותא להיותם ת"ח כדלעיל [בזוהר] וקבילו עליהו לעסוק בד"ת כו' אקוקלי דמתא מחסיא כו'. טב גילדנא כו'. שבתא דמתיבתא כו'. דמלך במתא מחסיא טביומי כו'. ואמרו מכאן שתי"ח מקפידין כו' וכל כך למה כו' דהיינו בת"ח הוא שבה לדקדק ובסתם ז"א גנאי כדלעיל חיל חוטא ופה ת"ל הרבה ת"ח לענין זה מדקדקין על פחות מש"פ אבל לענין העיקר שיהיה זה ת"ח בלימוד אנשים זה מעט ולפחות היה להם להחזיק ידי לומדי תורה אם אין לומדין בעמלן. ותומכיה מאושר למחזיקים זה. ומהי להיפוך. בשאר קהלות שרואין כי לעת הזאת לומדי תורה הולכין ומתמעטין ערודים צעקקים מכובד על משא ארנונית ומתייחס מ"מ עושים גדירות להחזיק ידי בחורים ונערים שבת וחלן להיפך אפשר לאיזה דעות ומפני הנושה היו לוקחין ג"כ שבתות וזרי עין על פת לחם יפשעו. ומן ע"ה לא אדבר כי הוא מנהג קדומה. אמר ר"ע כשהייתי ע"ה הייתי אומר מי ימן כו' אך אותם הרואים להיות כלומר לומדים ידם צמעל הראשון והלומדים לשיכים צעיהם וללגינים צדיהם. וחלילה לדבר על הכלל. ואין מקום צדוש הקיום לדבר מזה הרבה. אך בהיות שיש לו שייכות צכאן הזכרתי. ובפעם אחר נדבר יותר מזה בא"ה. ובז"ה נבאר קצת מענין הפרשה בפלפול של יעקב ועשו צענין הבכורה. שני אנשים נפגשו. עשו בן נח נהרג על כו' ויעקב ת"ח יותר יעקב כו' מכאן כו'. והוא צמה שיש לדקדק צמה שאמר מכרה כיום מאי כיום. ויאמר הנה אנכי הולך כו' מה ענינו. ולמה זה כו'. מאי זה. ובמדרש [מלמד שכפר בן זה אלי כו'. ויאמר השבעה כו'. מה טעמו של שבעה כו'. הענין כחצתי צדוש לפרשח וישב שיעקב אמר מכרה כו' ונסתפק יעקב צאומרו כיום מחמת שני דברים. שגרעיותא צדכורה מחמת דבר שלא צא לעולם ומחמת אונאה. מחמת דבר שלא צא לעולם אמרי' צפ"ק דב"מ דף ט"ו ע"א תניא מה שאירש מאצא כו' היום כו' דבריו קיימין מ"ש רישא ומ"ש סיפא כו' סיפא שיהיה אצו גוסס ומפני כבוד אצו. ולזה אמר כיום שהוא כמו כהיום. שיהיה מכירה קיימת. ודייק שפיר כיום שאותו יום מת אצרה וצ"ל עדשים כו'. או משום אונאה הומתק ניד כו' ועשו לא ידע כעת שזוי של הבכורה ודוקא לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני [לוקח אלנך צמנה] יודע אני [ששוא מחמים וע"מ כו'] צב"מ דף נ"א ע"ב. משא"כ עשו לא ידע ערך הבכורה ולאחר זמן יצא ויערער. ולזה אמר כיום כמו שאמרו נהרדעא לקצורה ולמוזי ולכרגא מוצני כו' אפשר שמוזלו במכירה משום ציון המת. ולזה השיב על שניהם א"צ חיזוק כאלו המכירה כיום אי משום אונאה הנה אנכי כו' וכמ"ש המוכר קוס וסייף כו' צמלמנה אין צו כו' מפני שיש צקן חיי נפש. נגד דבר שלא צא לעולם ולמה זה כו' כמו שאמרו פרק מי שהיה נשוי דף נ"א ע"ב. האי גצרא דצנא לכחוצתה דלחמיה צטובת הנאה כו' ומחולקין רש"י ותוספות צפשט וכחצו החוספות מכאן אומר ר"ת אע"ג דלמרינן פ"ק דב"מ מה שאירש כו' ה"מ צבדה סתם אבל אם אמר שדה זו שאירש קנה כו'. והו' למה זה כו' ויחד לו שדה המכפלה כדאיתא צמדרש שזה היה עיקר כוונתו שיעתר לו שדה המכפלה. ויעקב נתיירא. או למד הפשט כרש"י ולזה אמר ויאמר השבעה לי כמ"ש צח"מ סי' ר"ע ס"ד צבהג"ה אע"ג דאין אדם יכול להקנות דבר שלא צא לעולם אם נשבע לקיים המקח אע"פ שלא צא לעולם נרין לקיים שבעתו. רק מה שהאמינו על שבעתו כחצתי שם. רק צמה שאמר עוד השבעה לי כיום כו' נ"ל לפרש עוד כי הדין קימן ר"נ מצווה מחמת מיתה אפילו כחצ ויכה וקנה מיד בכל מיני הקניות שבעולם יכול לחזור צו. ופי' מצווה מחמת מיתה אם פירש מחמת מיתה וי"א אפילו לא פי' אלא שנראה מתוך דבריו שהוא נותן מחמת מיתה כגון שמתאון על מיתתו וכיוצא צזה. מיהו אם פירש צהדיא שנותן צמתת צריא צמהיום קנה [ולכן היה יעקב מחיירא צצמה שאמר הנה אנכי הולך למות הו' כמתאון על מיתתו ולא מהני שום קנין לזה אמר השבעה לי כיום כמתנת צריא מהיום] וק"ל. עפ"י יאמר הנה אנכי כו' כי יעקב נתן לו דבר מועט תלמוד בבלי <עוז והדר> - כב בבא קמא / תלמוד בבלי {עמוד 462} [726077]

צעד הבכורה אפשר לא היה צו שזה פרוטה ניד עדשים ויעקב קפיד ע"ז כדלעיל [ת"ח מקפידין כו'] וירא כדאיתא צמדרש צאמת ואין צוה משום גזילה מפני הרואים להיות כמדומה לו פחות משוה פרוטה לזה אמר הנה אנכי כו' להיות בן נח נהרג על פחות משו"פ. ויאמר השבעה לי כו' צמ"ש הרמז"ס הגזול את חצירו ונשבע לו יוליכו אחריו כו' אבל פחות משו"פ א"צ להוליך אחריו אבל נרין ליתן לו כיון ששבע. עיין צמו"ט צפירוש המשנה שם אבל צלא שבעה אינו ממון כלל. וע"פ דרך זה י"ל ויעקב נתן לעשו לחם כו' למלכות השו"פ. **בזוהר לעניינו כי אחרי שקיים צמתימת המס' בדיני גזל וטעם הדבר שקיים בזה ולפי שקדר צארבעה אצות נזיקין המצעה זה אדם הו"ל לקדר דיני אדם מקודם ואח"כ הצער אבל ראה לחתום צזה נראה הטעם כמ"ש הקדמונים צחומר עון הגזילה צא וראה חכלית השנה ימים טובים חכלית ימים טובים יום צפור. חכלית יום צפור נעילה ומתפללים להציל מעושק ידינו. והטעם אף צזה אפשר לומר לפי האמת צמ"ש קץ כל צבר כו' לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. ובמדרש אמר ר"י כ"ו עונות משיב ציחוקאל ומכובן לא חתם אלא על הגזל כו' וכיון שהחתימה על הגזל לזה צתפלת נעילה שהוא זמן החתימה כו' [מתפללים להציל מעושק ידינו] ולזה הוצא לנו צמתימת המסכת דיני גזל אף דבר שרוב העולם אין מקפידים עליו ולהיות חומר כ"כ נתן צסופו חיזוק להזהר צו ומתא מחסיא עיר גדולה של תלמידי חכמים אמר דקפדי היא כל כך למה הלא מדה מגונה הוא שעיני אלהים ואדם לפי שאין פושטין ידם צגזול. ואפ"ל שזה הרמז צתחלת המסכת שהוא נעון סופו צתחלתו ד' ראשי עונות וכמ"ש על שלשה פשעי ישראל כו' דהיינו אצות נזיקין עצירות החמורות המה ע"ז. גילוי עריות. שפיכות דמים. גזל. כמ"ש קשה עונשין של גזל יותר מעריות שזה נאמר צו אל זה נאמר צו אלה דהיינו ג' פשעים ועל ארבעה כו' שעשו ישראל הוא השור. ע"ז. עגל. וימירו כו' צתצנית שור כו'. מני שור לרגלו. רגל העגל. וצור. חטא יוסף. שפיכות דמים. וישליכו אותו אל הבור. לכה נלפנה לנקי כו' נארצה כו' נבלעם כשאל חיים ותמימים כו'. משלי א' י"א י"ב. והמצעה חטא אדם. ושמואל אמר זה השן. זה גזל הנאכל קשה כו'. כל עץ הגן הותר לו מכל עץ הגן ולא מן הגזל. וההצער. גילוי עריות. נורא צי עמרס. אם התאוה. נורא דחומר. יחמו כחנור כו'. עון פעור לא הוטרנו ממנו מדרש ארוך מן פעור. לא הרי השור שהזיקו מלוי אין לך כל פקודה כו'. כהרי המצעה הנאה להזיקו כו'. ובאלשין פ' משפטים מפרש הארבעה אצות נזיקין על הארבע גליות הרואה יענין שם. ונמשכים מאלו הארבעה ראשי עונות ואין להאריך. ובז"ה יש ליתן קישור להמסכת שאנו נחחיל צא"ה לחיים ולשלום. צחולה נשאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי שפעמים צצבת (מעשרה תקנות שתיקן עזרא) צ"ד יושצין צעירות כו' לכן תיקנו שחנשא צרביעי כו' [ופירש"י] וע"י כך יצא הקול כו'. דאל"כ כיון שהוא לא ידע ע"כ שזינתה כלל כיון נדשאה צחזקת צחולה ואם ידע ושמק למה יצא עוד לצ"ד וא"כ מה צכך שיצא לצ"ד [הא לא מיאסר דהו"ל ס"ס להיתרחא] ואי משום כחוצה מחמים ידיה לא היה להם לחכמים לתקן יום רביעי לכן. לזה פי' שמה זינתה חתתיו וע"י כך יצא הקול כו'. שפעמים צצבת פירש"י אצתולה קאי דלא תימא כיון דטעמא דאלמנה לא מפורש צמתני' ע"כ ה"פ אלמנה ליום החמישי כיון דליכא כחוצה דלא רמי צה חגרא כמ"ש החוס' לזה קצעי צ"ד וז"א דטעמא משום שקדו וה"פ דמתני' צחולה כו' ואלמנה כו' שניהם משום שקדו צחולה שיהיה תורה א' וצ' וג' וצד' כונסה. אלמנה שקדו שיהיה שמה עמה ג' ימים כו' שאין לה צבעה ימי משחה וכ"ת א"כ [צחולה] צשעי צצבת נמי לזה אמר שפעמים צצבת כו' ונרין טעם צחולה יותר מצלמנה. והרמז הוא אחרי ככלות ארבע גליות המה ארבעה אצות נזיקין אזי יצמח גאולת ישראל. עוד אצנך ונצנית צחולה צת ישראל. נפלה ולא כו'. וטעם איחור הגאולה הוא משום שקדו [על תקנת ישראל שיהיה שמת כו' ושיהיה תורה כו' כדמפרש ואזיל] כמה דלח אומר וישקוד ה' על הרעה כו'. הטעם האחד ע"ש טורח הסעודה כמ"ש צפרק הספינה דף ע"ה ע"א הפלגינה ספינתו צים כו' מגלפינן מסרקין מסתחין מים אצנים טובות כו' [אין זה לשון הגמ' ואולי צמדרש מלאו המחצר ואשגרת לישגא הוא]. ועל דרך זה צונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס. ועמה מרוב עונינו הוא צעמל וגייעה ולא נעשה מהרה רק היום מעט ולמחר מעט. וטעם הצ' שיהיה שמת כו' כד"א שמתנו כימות עניתנו כו' ואמר ג' ימים כמ"ש צנסהדרין דף נ"ט ע"א תניא רצי אומר ימות המשיח ג' דורות שנאמר ייראוך עם שמש כו' דור דורים צמהרה צמינו אמן כן יעשה האל. וצל"ג.**

עֲוֹנוֹ: יח וְהָבִיא אֵיל תָּמִים מִן-
הַצֵּאן בְּעֶרְכָּךְ לְאֵשׁ אֶל-הַכֹּהֵן
וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגֹגְתּוֹ
אֲשֶׁר-שָׁגָג וְהוּא לֹא-יָדַע וְנִסְלַח
לּוֹ: יט אֵשׁ הוּא אֵשׁ אֵשׁ
לְיִהוָה: פ כ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
לֵאמֹר: כא נֶפֶשׁ כִּי תַחֲטָא וּמַעַלָּה

ויקבל חוביה: יח וייתי דבר
שלים מן ענא בפרסניה
לאשמה לות בהנא וכפר
עלוהי בהנא על שלותיה
דאשתלי והוא לא ידע
וישתבק ליה: יט אשמה
הוא על חובתיה דהוא
חב אשמה יקרב קדם יי:
כ ומליל יי עם משה
למימר: כא אנש ארי יחוב

תולדות אהרן בערכך. זכאים מה. וכפר
עליו. הוריות ז. ח. על שגגתו. שם והוא
לא. כריתות כד: אשם הוא. שקלים יח.
זכאים יב: קג. תמורה יז: יח. נפש כי
תחטא. סוטה לג. שבועות לד: לה. כריתות
ט.

שפתי חכמים

והחומש ניתן ליד כהן: א שהוא שוה שתי סלעים של כסף מסלעי
הקודש: ב ואם תאמר אימא איפכא אשם נזיר ואשם מצורע בן שתי
סלעים ואשם שפחה חרופה אפילו בן סלע אחד כבר תירצו בתורת
כהנים מרבה אני אשם שפחה שהוא איל דומיא דאשם תלוי ומוציא
אני אשם נזיר ואשם מצורע שהוא כבש ולא איל. (גור אריה) בודאי
טעות סופר הוא דלמה הוצרך קרא לכתוב שיהא אשם של שפחה
חרופה של שתי שנים דהא איל כתיב ביה כמו כאן ומאי אולמא
איל דהכא מאיל דשפחה חרופה ועוד דאמר יכול אפילו אשם נזיר
ומצורע והיאך תיסק אדעתין לומר שיהא אשם נזיר ומצורע איל בן
שתי שנים דהא כבש כתיב גבייהו. וכל מקום דכתיב עגל וכבש בני
שנה הם. אלא צריך להיות שיהא איל שוה שתי סלעים דלא כתיב
אצל שפחה חרופה בערך שקלים אשמעינן כאן דבעינן שתי סלעים:

רש"י

ולא ידע ואשם ונשא עונו. רבי יוסי הגלילי
אומר הרי הכתוב עגש את מי שלא ידע על אחת
כמה וכמה שיעניש את שידע רבי יוסי אומר אם
נפשך לידע מתן שכרן של נדיקים לא ולמד מאדם
הראשון שלא נטוה אלא על מצות לא תעשה ועבר
עליה ראה כמה מימות נקנסו עליו ולדורותיו וכי
איזו מדה מרובה של טובה או של פורענות היא אומר
מדה טובה. אם מדת פורענות המעוטה ראה כמה
מימות נקנסו לו ולדורותיו. מדה טובה המרובה היושב
לו מן הפיגולין והנותרות והמתענה ציה"כ עאכ"ו
שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות. רע"א הרי הוא אומר ע"פ צ' עדים או ג' עדים
וגו"א אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך הכתוב בג' אלא להביא שלישי להחמיר עליו ולעשות דינו
כיוצא באלו לענין עונש והזמה אם כך עגש הכתוב לנטפל לעוברי עזירה כעוברי עזירה עאכ"ו שישלם שכר
טוב לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה. ראב"ע אומר כי תקזור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה הרי הוא
אומר למען יצרכך וגו"ב קצע הכתוב ברכה למי שבא את על ידו מצוה בלא ידע. אמור מעתה היתה סלע
נרורה בכנפיו ונפלה הימנו ומלאה העני ומתפרנס בה הרי הקב"ה קובע לו ברכה: (יח) בערכך לאשם.
בערך האמור א למעלה: אשר שגג והוא לא ידע. הא אם ידע לאחר זמן לא נתכפר לו באשם זה
עד שיביא חטאת הא למה זה דומה לעגלה ערופה שנתערפה ואח"כ נמצא ההורג הרי זה יהרג: (יט) אשם
הוא אשם אשם. הראשון כולו קמן שהוא שם דבר והאחרון תלוי קמן ותלוי פתח שהוא לשון פעל
וא"ת מקרא שלא לעורך הוא כבר נדרש הוא בת"כ: אשם אשם. להביא אשם שפחה חרופה שיהא איל
שוה שתי סלעים. יכול שאני מרבה אשם נזיר ב ואשם מצורע ת"ל הוא: (כא) נפש כי תחטא. אמר

אזכרתי י' בשם כד ג' ת"כ

פנין המצות לפהר"ם חאנני ז"ל

[קבח] (עשה נו) להביא היחיד אשם על עון אם נסתפק לו אם חטא אם לא חטא בחטאים שחייבים על זדונם כרת ועל שגגתם
חטאת שנא' והביא איל תמים מן הצאן בערךך לאשם:

מַעַל בִּיהוּה וְכַחַשׁ בְּעַמִּיתוֹ
 בְּפִקְדוֹן אִו־בְּתִשׁוּמַת יָד אִו בְּגֹזַל
 אִו עֲשָׂק אֶת־עַמִּיתוֹ: כִּב אִו־מִצָּא
 אֶבְרָה וְכַחַשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־שִׁקְר
 עַל־אֶחָת מְכַל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
 הָאָדָם לְחַטָּא בְּהִנָּה: כִּב וְהָיָה
 כִּי־יַחַטָּא וְאָשַׁם וְהָשִׁיב אֶת־
 הַגְּזֹלָה אֲשֶׁר גָּזַל אִו אֶת־הָעֵשֶׂק
 אֲשֶׁר עֲשָׂק אִו אֶת־הַפִּקְדוֹן אֲשֶׁר

וישקר שקר קדם יי ויבדב
 בחבריה בפקדונא או
 בשתפות ידא או בגזלא
 או אנים ית חבריה: כב או
 אשפח אבדתא ויבדב פה
 ואשתבע על שקרא על
 חדא מפל די יעבד אנשא
 למיחב בהן: כב ויהי ארי
 יחמי ויחוב ויתב ית גזלא
 די גזל או ית עשקא די
 עשק או ית פקדונא די

תולדות אהרן מעל. כתובות מב: קידושין
 נב: ב"ק יב: יג. בתרא קכג: זבחים קיד.
 בכורות נג: תמורה ח. וכחש בעמיתו.
 כתובות מב. קיז: מציעא מח. נח. שבועות
 לב. לו: בפקדון. ב"ק קג: מציעא מח. או
 מצא. כתובות מב. ב"ק קג: קה: והיה כי.
 מציעא מח. והשיב את. ב"ק סו. סז. צד:
 צח: קד: מכות טז. חולין קמא. תמורה ו.

רש"י

שפתי חכמים

בתשומת יד. שטס נידו ממון להחטק או צמלוה:
 או בגזל. שגול מידו ה כלוס: או עשק. הוא שטר
 שכיר: (כב) וכחש בה. שכפר על אחת מכל אלה
 אשר יעשה האדם לחטוא ו ולהשבע על שקר לכפירת
 ממון: (כג) כי יחטא ואשם. כשיכיר צענמו לשון
 צתשונה ו ולדעת ולהתודות כי יחטא (גי) ס"א ונדעמו

ונשבע על השאר כדון מודה במקצת שלא תהא הודאת פיו גדולה
 מהעראת עדים וכן הדין כשמראה אחר כך השטר על חמשים:
 ה פירוש דהאי או בגזל לא קאי אוכחש בעמיתו דלימא דאו בגזל
 דומיא דפקדון כלומר שנתן לו חבירו פקדון ששם בידו ממון להחטק
 בו ונימא או בגזל נמי פירושו הכי שנתן חבירו בידו הגזילה אשר
 גזל וכחש בחבירו באותו פקדון דאם כן היינו או בגזל או בפקדון:
 ו הוסיף מלת אלה לומר דאשר יעשה וגו' אינו דבוק למלת מכל
 אשר לפניו אלא מכל אלה אשר נזכרים לעיל ומקרא קצר וחסר הוא
 ואשר יעשה וגו' הוא מלתא באפי נפשיה שהכתוב רוצה להודיע

שאין זר שיכפור האדם בממון חבירו אף על פי דחוקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו כי זה הוא ענין נהוג לישבע לשקר לכפירת
 ממון חבירו: ו דאם לא כן מי יכריח אותו להשיב את הגזילה כיון שאין כאן עדים ואם מעצמו אם כן מתחלה מאי קא סבר שכחש ונשבע
 לשקר אלא ודאי כשהכיר בעצמו לשוב בתשובה וכו' והוא מקרא קצר וכאלו אמר והיה כי יודה שחטא ואשם והשיב את הגזילה וכו':

אבן עזרא

(כא) ומעלה מעל בה'. שעבר על מנזת לא תעשה מדבר שהוא צינו וצין אדם: או בתשומת יד. שומפות שטס
 ידו עמו: בגזל. צתוקה כמו ויגזול את החנית: עשק. צסטר: ועמיתו. רעהו וימכן שהוא צעוממו.
 וה"א צהנה נוסף:

(כב) ונשבע על שקר. פירושו או נשבע על ממון שיבקש אדם ממנו והעד או מכל אשר ישבע עליו לשקר:

אבי עזר

(כא) ועמיתו רעהו. דעת הרב שטס עמית נגזר מן מלת עומת כמו לעומת הענה. ונקרא כן שהוא ממינו. והקרוז אלי לפרש כן אע"פ
 לו עזר כנגדו כמו עמיתו לפי דברי הרב: (כב) ונשבע על שקר. היינו שנשבע על דבר שאמר שקר. דהיינו ממון או חפץ. ושפיר מביא
 ראה מכל אשר ישבע עליו לשקר:

בעל הפורים

(כא) בה' וכחש בעמיתו. הואיל וכחש צין צה' צין צעמיסו שמכחש צדנר שאינו ידע צו אלא הקצה ומצירו:

מנין המצות למחר"ם האנני ויל

[קכב] (עשה ט) להשיב את הגזלה שנא' והי' כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל:

דאפקיד גביה או בשותפות ידא או בגזולא או דיטלוס ית חכריה: כג או אשכח אכרתא ויכפור בה ואשתבע על שיקרא על חדא מקל דיעביד אינשא לאתחייבא בהון: כג ויהי אין ייחטי ויתחייב ויומי ויתוב ית גזולא

כג או עצה ית חכריה:

פי' יונתן

(כא) דיפסום. פי' בערוך כל איש צלעל ואוהב צנע נקרא גנר טולמא: (כג) ייתחייב ויומי. פי' ששבע שלא ידע כלום והוא ידע נמלא שעבר על שנועתו:

רשב"ם

(כא) וכחש בעמיתו וגו'. אשם גזילות בפרשה זו:

כלי יקר

אשמות אלו מה טיבם, אלא שבא לומר שאם נאשם במה שאכל פיגול קל וחומר שיאשם לאכול מותרות מן המותר בפיו, וקל וחומר שלא יתענה, ומכלל זה אתה למד להזהר בשלשתן מה שכרו:

(כא) נפש כי תחטא ומעלה מעל בה'. כאן הקדים חטא למעילה, ובגזל הקדש (בפסוק טו) הקדים מעילה לחטא, לפי שפרשה זו מדברת בכופר ממון חבירו ואח"כ נשבע לשקר והרי חטא לחבירו חטא אחת, ולשמים חטאו כפול, כי מצד הגזילה עבר על מצות ה' ואח"כ נשבע לשקר. וזהו שנאמר נפש כי תחטא היינו בעמיתו ומעלה מעל בה' שני מעילות כאמור, ולשון מעילה שייך ביותר כלפי מעלה כמו שפירש רש"י אין מעילה אלא שינוי כו' כי טוב ה' לכל והוא לא כגמול ידו השיב לו והוא משנה ואינו עושה כמו שעשה לו, אבל אצל בשר ודם אין שייך לשון מעילה כי מה טובה הטיב לו בפקדון או בגזל. אבל בגזל הקדש הקדים מעילה כי מיד כשאכל ונהנה מן ההקדש מעל בה' כי שלח ידו בשלחן גבוה וכפל המעילה לרבות הנהגה בלא אכילה כפירוש רש"י, ואחר כך אמר וחטאה כי חטא גם לאדם כי גזל חלק הכהנים כי מן הקדשים המה יקחו חלקם:

ועל צד הרמז אמר נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון. כי בכל לילה האדם מפקיד רוחו ביד הקב"ה ואע"פ שהנשמה חייבת להקב"ה כי ע"י העונות היא נרדפת עד חובה, מכל מקום אין הקב"ה מעכב פקדונו ומחזירו לו כעין שנתנה לו, וזה המכחש בפקדון חבירו אע"פ שאינו חייב לו, לא כגמול ידו השיב להקב"ה ולפי זה הנפש החוטאת בפקדון חבירו מועל בשלישי דהיינו בה' אשר צוה לו להחזיר פקדונו:

(כג) והיה כי יחטא ואשם. פירש רש"י כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה כו'. כי כל חוטא לעולם לא ישים אשם נפשו ודרך איש ישר בעיניו כי הוא מורה לעצמו היתר בכל דרכיו לומר שזה חייב לו ממקום אחר לפי

אור החיים

כא. נפש כי תחטא ומעלה וגו'. נריך לדעת למה אמר כי תחטא, ואין לנו לפרש כאן כי החטא הוא ההכחשה, שהרי הוא אומר וכחש בעמיתו. עוד אומרו מעל בה' מה שלא אמר בכל החטאות. עוד אומרו וכחש בעמיתו שלא היה נריך לומר בעמיתו. גם שיעור המינה אינו מדוקדק:

ואולי כי יודיע הכתוב שלשה ענפי רשע שיעשה בעל עבירה זו. הא' נטילת דבר שאינו שלו, הוא ענף הגזל. ב' ומעלה מעל בה', פירוש בה' כביכול עשה המעל פירוש לשון שינוי, כי הוא שפט על פי המעשים חובה לזה שיהיה לו ממון, וכשזה בא וגזלו נמלא שגורם מעילה בה' שגינה עליו את הדין, שלא עמד צידו ממה שהגיעו כפי משפט ה', ונמלא ה' כביכול נחמד שלא עשה משפט דק, ואולי שכלל לומר ומעלה מעל, ולא הספיק לומר ומעלה בה', נמכוין לכלול גם כן גזל הגזלן, כי גם לזדון מעל בה' כביכול כי הוא דנו בחסרון הלקות, והוא נוטל מה שלא נקצב עליו במשפטי ה'. ג' וכחש בעמיתו, פירוש שמרשיע את הצדיק כשמוצב ממנו פקדונו וכו' והוא אומר לו לא היו דברים מעולם, ומשימו מכחש, והוא אומר וכחש בעמיתו, פירוש משיס הכיחוש בעמיתו, שהוא הגזל ממנו, משימו רשע, שמוצב דבר שאינו שלו ואומר לו למה תשקר עלי וריצ עמו. והנה צ' דברים אלו אינם אלא בפקדון או בשומת יד או בגזל כשגזול ממנו את שלו, או עושי שכר שכיר, אבל צמלא אצדה אין זה כחש בעמיתו, לזה אמר הכתוב בפני עצמה, או מלא אצדה וכחש בה וגו':

עוד ירמוז שלשה דברים רעים הגורמת הנפש המרשעת. הא' היא נחירת מאורה וממעלתה, והוא אומר נפש כי תחטא לשון חסרון צנפס עצמה. ב' ומעלה מעל בה' על דרך אמרו אנשי אמת כי אין לך נפש מישראל שאין שפע נשמתו יורד לה להחקים שזולת זה אין לה חיות, זולת הנפש אשר עלתה נחמה ונאשה צעון פלילי לזה יכרת ממנה השפע האלהי, כאומרו (בראשית י' יד) ונכרתה הנפש ההיא, ודרך השפע בא דרך צ' חוטיין

מנחת שי

(כא) וכחש בעמיתו. כתוב במקרא קטנה בגיליון ג' ב' מלעיל וא' מלרע ר"ל זה הוא מלרע ונקוד צירי והב' מלעיל הם וכחש במ שברשה וחבירו באיוב ח' וכחש בו לא ראייתך והם בסגול. ומה שכתב במסורה על פסוק זה וגם במסרה גדולה ב' מלרע טעות ור"ל ב' מלעיל: בתשומת יד. כתב השרשים שהמ"ם בסגול שלא כמנהג ובספר הללי אשר בטוליתולא הוא בפתח: בתשומת. הג"ל הבי"ת רפה:

חַטָּא עֲשִׂירַת הָאֵפֶה סֶלֶת
 לַחֲטָאֵת לֹא-יֵשִׁים עָלֶיהָ שֶׁמֶן
 וְלֹא-יִתֵּן עָלֶיהָ לְבִנָּה כִּי חֲטָאֵת
 הִוא: י וְהֵבִיֵּא אֶל-הַכֹּהֵן וְקָמַץ
 הַכֹּהֵן מִמֶּנּוּ מְלֹא קָמְצוֹ אֶת-
 אֲזִכָּרְתָּהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ עַל
 אֲשֵׁי יְהוָה חֲטָאֵת הִוא: י וְכִפֶּר
 עָלָיו הַכֹּהֵן עַל-חֲטָאֵתוֹ אֲשֶׁר-
 חָטָא מֵאֶחָת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח לוֹ
 וְהִיָּתָה לְכֹהֵן כַּמִּנְחָה: ס י וַיִּדְבֹּר
 יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: טו וְנָפֵשׁ
 כִּי-תִמְעַל מֵעַל וְחֲטָאָהּ בְּשִׁגְגָהּ מִקְדָּשֵׁי יְהוָה

חד מן עסרא בתלת סאין
 סלתא לחטאתא לא ישוי
 עלה משחא ולא יתן עלה
 לבנתא ארי חטאתא היא:
 יב וייתנה לות פהנא
 ויקמוץ פהנא מנה מלי
 קמציה ית אדכרתה ויסק
 למדבחה על קרבניא דיי
 חטאתא היא: יג וכפר
 עלויה פהנא על חובתיה
 די חב מחדא מאלין
 וישתבק ליה ותהי לכהנא
 כמנחתא: יד ומליל יי עם
 משה למימר: טו אנש ארי
 ישקר שקר ויחוב בשלו
 מקודשיא דיי וייתי ית

תולדות אהרן לא ישים סוטה טו. זכחים
 טג: מנחות ד. כג. נט: ט. קח. וכפר עליו.
 הוריות ט. מנחות קא. כריתות כו: והיתה
 לכהן. מנחות עג: נפש כי. חמורה ג. לג.
 כריתות יח: מעילה טו. יח: יט. וחטאה.
 פסחים לב: זכחים מה:

אבן עזרא

(יא) עשירת האיפה. מאכל לאיש אחד ביום אחד: והטעם כי חטאת הוא בקדשי השם יביא איל שהוא שזה (טו) תבעל מעל. דבר שנתקפה עליו מגזרת מעיל

אור החיים

ראשון צא להשוותם לודיו האמור שם, שזה דוחק, כי כשהוא אוחס הכתוב ואמר והתודה והביא את אשמו מנין חמלא לחלק ולומר שלא השוה אלא לסמוך ממש, כי צמה חלק הכתוב למאמר והביא את אשמו אדרבה וא"ו סמכיה: ובעתה נצוה לדייק אומרו מחטאתו אשר חטא על זה הדרך, שלא תאמר שאין קרבן זה של עוף צא אלא על הקל, שהוא שבעות העדות, אבל החמור שהוא טומאת מקדש וקדשיו לא, תלמוד לומר אשר חטא לרבות

חטא חמור, וכשהזכיר פרשת דלי ללות ריבה גם כן עשירית האיפה ככולן, מאומרו מאחת מאלה, ואפילו בטומאת מקדש וקדשיו: ואם תאמר ישמיענו בקרבן דלי ללות שיטנו בחמור ומכל שכן קרבן דלות, נראה לומר כי לצד שדלי ללות אמר ואם לא תשיג ידו לשתי תורים ולא אמר כאומרו בפרשת דלות. ואם לא תגיע ידו די שה, ודרשו בחורת כהנים אפילו יש לו שה אם אין לו זרבי, הרי זה מביא קרבן עני, ופירשנוהו למעלה:

מנין המצות למחר"ם האגוז ו"ל

[קבה] (לאו עא) שלא יתן שמן במנחת חוטא שנא' לא ישים עליה שמן:
 [קבו] (לאו עב) שלא יתן לבונה במנחת חוטא שנאמר ולא יתן עליה לבונה:

לְחַמְטָאָתָא לָא יִשְׁוֵי עֲלָהּ מִשְׁחָא וְלֹא יִתֵּן עֲלָהּ לְבוֹנְתָא אַרוּם חַמְטָאָתָא הוּא: יב וַיִּיתְיֹנָה לֹת פֶּהֲנָא וַיִּקְמוּץ פֶּהֲנָא מִיָּנָה מְלִי קוֹמְצִיָּה יֵת שְׂבַח אֲדָרְבָּרָא וַיִּסַּק לְמַדְבָּחָא עַל קוֹרְבָּנָא דִּי חַמְטָאָתָא הוּא: יג וַיִּכְפֹּר עֲלוּי פֶּהֲנָא עַל חוֹבְתֵיהּ דְּחַב מַחֲד מֵאֲלִין וַיִּשְׁתַּבֵּיך לִיָּה וְתִּיהִי לְכַהֲנָא כְּמִנְחָתָא: יד וּמְלִיל יֵי עִם מִשָּׁה לְמִימְר: טו בַּר גִּשׁ אַרוּם יִשְׁקֵר שְׁקֵר וַיִּחוּב

רש"י

שפתי חכמים

(יא) כי חמטאת הוא. ואין צדין שיהא קרצנה מהודר: (יב) חמטאת הוא. נקמזה ונקטרה לשמה כשרה שלא לשמה י פסולה: (יג) על חמטאתו אשר חמט. כאן שנה הכתוב שהרי צעשירות וצללות נאמר מחטאתו וכאן צדלי דלות נאמר על חטאתו. דקדקו רבותינו מכאן שאם חטא כשהוא עשיר והפריש מעות לכשכה או שעירה והעני יציא ממקלתן שתי תורים הפריש מעות לשתי תורים והעני יציא ממקלתן עשירית האיפה (לכן נאמר מחטאתו) הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר יוסיף עליהן ויציא קרבן עשיר לכן נאמר כאן על חטאתו: מאחת מאלה. מאחת משלש כפרות האמורות צענין ב או צעשירות או צללות או צדלי דלות. ומה ת"ל שיכול החמורים שבהם יהיו כשכה או שעירה ו והקלין יהיו צעוף והקלין שצקלין יהיו צעשירית האיפה ת"ל מאחת מאלה להשוות קלין לחמורין לכשכה ושעירה אם השיגה ידו. ואת החמורין לקלין לעשירית האיפה צדלי דלות: והיתה לכהן כמנחה. ללמד על מנחת חוטא שיהיו שיריה נאכלין מ זהו לפי פשוטו. ורבותינו דרשו והיתה לכהן. ואם חוטא זה כהן הוא תהא כשאר מנחת נדבת כהן ג שהיא צליל תהיה לא תאכלי: (טו) כי תמעור מעור. אין מעילה בכל מקום אלא שינוי וכן הוא אומר וימעלו באלהי אבותיהם ויזנו אחרי אלהי עמי הארץ ו כן הוא אומר בסוטה ומעלה זו מעלה: וחמטאת בשגגה מקדשי ה'. שנהנה מן ההקדש ע. והיכן החזה נאמר כאן חטא ונאמר להלן חטא בתרומה ולא ישאו עליו חטאו מה להלן הזהיר אף כאן הזהיר. אי מה להלן לא הזהיר אלא על האוכל פ אף כאן לא הזהיר אלא על האוכל ת"ל תמעול מעל צ ריבה: מקדשי ה'. המיוחדים לשם ילאו ק קדשים קלים:

ומשפט: י פירוש כגון שאם הביאו מתחילה לשם מנחת מחבת ובעת הקמצה קמצה לשם מנחת מרחשת או להיפך. ומה שחזר וכתבו פה מפני שזו היא מנחה ואותן דלעיל הן בהמה ועוף ולא ראי זה כראי זה: ב האחת כשכה או שעירה השנית שתי תורים או שני בני יונה השלישית עשירית האיפה סולת: ג פירוש החמורים דהיינו טומאת מקדש וקדשיו שהם בכרת וקלה היא שבועת העדות שאין זדונו כרת אבל השהו בה הכתוב המויד לשוגג משום דבכלן כתיב ונעלם וכאן לא נכתב ונעלם לחייב על המויד כשוגג. וקלי קלות היא שבועת ביטוי שאין זדונו כרת ולא השהו בה המויד לשוגג. והא דכתיב אם לא תגיע ידו במעל קאמר כלומר שלא נגע ידו במעל שחייב בעבורה כשכה רק העון יותר קל יביא שתי תורים ואם לא תגיע ידו במעל זה מה שיחייב בעבורו שתי תורים אלא במעל קל ממנו יביא עשירית האיפה לפיכך כתב מאחת מאלה להשוות קלות לחמורות: ד ופירוש כמנחה כמנחת נדבה דלעיל שכל מנחות נדבה שיריהן נאכלין לכהנים: ה לכהן נדרש לפניו ולאחריו כלומר אם תהיה מנחה של חוטא לכהן תהיה לכהן כמנחת נדבתו וכל מנחת נדבתו אין שיריהן נאכלין לכהנים: ו כלומר ששינה אותו מקדש לחול אף על פי שלא נהנה ממנו כגון אם נתן גזבר מעות של הקדש לחבירו והלך חבירו והוציאן מרשות הקדש הגזבר מעל כדתנן במסכת מעילה פרק הנהנה. והגירסא הנכונה אין מעילה אלא שינוי ולא גרסינן בכל מקום ופירושו אין מעילה זו וכי: ז פירוש דילפינן חטא חטא מתרומה בגזירה שנה נאמר כאן חטאת בשגגה ונאמר בתרומה ולא תשא עליו חטא וגו' מה חטא האמורה בתרומה שנהנה בה כדכתיב ואיש כי יאכל קודש בשגגה שהוא נהנה באכילתה אף חטא הנאמר כאן שנהנה מן הקדש ואפילו לא שינהו מרשות הקדש לרשות הדיוט ולא פגם בו כגון ששתה בכוס של זהב או שנתן טבעת של הקדש בידו ופירוש חטאת או חטאת כלומר ששינהו מרשות לרשות ולא נהנית או נהנית מעל והביא אשמו וגו': ח פירוש כיוצא בזה משאר הנאות הכלולות אכילה ולא קפיד רחמנא אפגימה אף כאן כיון שלא הזהיר רחמנא אלא על האוכל וכיוצא בזה ולא על הפגימה שאם לבש כסות של הקדש ונהנה בו שזה פרוטה אף על פי שלא פגם שזה פרוטה יהא מעל תלמוד לומר תמעול מעל ריבה כלומר אם הוא דבר שדרכו לקבל פגם אף על פי שנהנה לא מעל עד שיפגום כדתנן הנהנה מן הקדש אף על פי שלא פגם שזה פרוטה מעל דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים דבר שיש בו פגם לא מעל עד שיפגום וכל דבר שאין בו פגם כיון שנהנה מעל כיצד נתנה קטלא בצוארה וטבעת בידה ושתה בכוס של זהב מעל: ט לאו דוקא ריבה דהא לאו מרוביא דרשינן אלא מדאקשיה לעבודת כוכבים דכתיב ביה מעילה וימעלו באלהי אבותם ומה עבודת כוכבים דאית ביה שינוי דעד עכשיו קודם שהשתחוה לה היתה ברשותו ומותרת בהנאה וצכשיו נשתנה רשותה ונכנסה ברשות עבודת כוכבים ונאסרה בהנאה שזו היא פגימה והיינו ריבה שהכתוב ריבה לה על ידי היקשא זו אף כאן אם הוא דבר שדרכו לקבל פגם אף על פי שנהנה ממנו מעל עד שיפגום. רא"ם: ק פירוש שבשר קדשים קלים בין לפני זריקה בין לאחר זריקה אין להם מעילה מפני שאינם מיוחדים לשם לכדו רק שאינן נאכלים אלא לפנין מן החומה והותרו

רשב"ם

(יג) מאחת מאלה. על אחת מג' עבירות אלה. ושבעת ביטוי. וטומאת מקדש וקדשיו: (טו) מקדשי ה'. נהנה מן הקדש והוא אשם מעילות:

מנחת שי

(יא) כי חמטאת הוא. הוא כתיב בוא"ו דליתיה מ"א דכתיבין יו"ד כמ"ש בפי' לך לך: (יב) והביאה. ה"א במפיק: מ"א קמצו. כל מלא באורייתא חסר וא"ו ומלא אל"ף בר מן מלא קמצו דקרבן עולה ויורד דושמעיה קל אלה: (יג) מאלה. הטפחה באל"ף:

שהוא מצוי בעבודה המצרית בחלק כלי האומנים. כי לשון בגפו הוא לשון כלי אומנות והוא לומר שאם הביא עמו כלי מכלי אומנותו שיוציאהו עמו ולא יעכבהו האדון.

וסמך וכי ימכור איש את בתו. לומר שאם הדין נותן שהעבד שהאדם קונה שיוציאהו לחירות. כ"ש שאין ראוי למכור הבת כדין העבדים. אלא שחייב האדון לייעדה או לפדותה. ובמדרש הגעלם אמרו⁷ שזאת הפרשה רמו לגוף ולנפש. לפי שהגשמה היא כבודה בת מלך פנימה ואין ראוי לה לצאת כצאת העבדים. ואע"פ שתהיה רעה במעשיה ראוי לה לפדותה ולתת לה פדיון. בענין שלא תהיה נאבדת ונכרתת בתוך עם נכר וזהו והפדה. אם אחרת יקח לו הוא סוד ומעפר אחר יצמח בסוד הגלגול. ואם שלש אלה לא יעשה לה. הוא סוד הן כל אלה יפעל אל פעמים וכו' (איוב ל"ג כ"ט). ולא תתמה מזה הפדיון. כי כבר ידעת סוד הייבום שהוא כמו פדיון. והם דברים שהם כבשונו של עולם ברום חביון. ומזה הענין סוד עגלה ערופה. שהיא כמו פדיון לנרצת אשר לא נודע מי הכהו. כי כן ראוי ממשפטי השם ומרחמיו. שהאיש הנהרג יהיה לו פדיון. ולזה תמצא סמך לזאת הפרשה ומכה איש ומת. וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה ומכה אביו. כי כל אלו ראויים לפדיון אחר שנהרגו בלא זמנם ואין להאריך בזה. וכן אין להאריך בזאת הפרשה. לפי שהיא מפורשת בדברי המפרשים והפוסקים בדיני נזיקין וחבלות ודיני שומרים. אלא שבדין פקדון אכתוב לך מה שכתבו בסתרי התורה. כי מי שמשימין בידו פקדון לשמור צריך להחזיר הפקדון לבעליו ולא יעכבנו אצלו בשום תביעה. ואפי' אם בעל הפקדון חייב לו ממקום אחר. אינו יכול לעכבו בחובו בשום ענין. אלא שיחזיר לו פקדונו ואחר כך יתבענו. וכן הסכימו קצת מהמפרשים והוא דין ישר. ואע"פ שיש חולקין יכריע האמת.

והקרוש רשב"י זכרונו לברכה שכתב⁸ על פסוק בידך אפקיד רוחי. שצריך האדם להפקיד נשמתו ביד השם בלילה. בענין שבזה היה לו בטחון שהשם יתברך יחזיר לו פקדונו. ואע"פ שהאדם חייב לו נשמתו ממקום אחר השם לא יעכבנה אחר שנתונה לו בפקדון. וזהו פדית אותי ה' אל אמת. החזרת לי נשמת לי לפי שאתה אל אמת. וכן יש לכל אדם לעשות אם יהיה פקדון בידו מחבירו שלא יעכבנו בחובו. אלא שיש לו לשומרו ולתקנו ולהחזירו. כמו שאמרו⁹ על פסוק חדשים לבקרים. ועל כן יש לו לומר פסוק בידך אפקיד רוחי בלילה. אבל ביום אין לתת נפשו לו בפקדון אלא במתנה גמורה. וזה כשאומר בנפילת אפים לדוד אליך ה' נפשי אשא (תהלים כ"ה א'). שכתב שראוי לאדם לכוין ולומר אליך ה' נפשי אשא במנחה במתנה גמורה. לא כמו בלילה שנתתיה לך בפקדון. אבל עכשיו אני ידעתי שחטאתי חטאים גדולים שאני חייב עליהם לתת נפשי. ולכן אליך ה' נפשי אשא. אבל אני בוטח בך שלא תגמלני כרעתי. וזהו אלהי בך בטחתי אל אבושה. גם כל קויד לא יבושו ותחזיר להם נפשם. ולפי שאני איני יודע דרך ישכון אור. דרכיך ה' הודיעני. ואמר שיש אנשים פתאים שאין מכוונים בזה ואומרים אליך ה' נפשי אשא. ולפי שהם חייבים הם נענשים בדיבורם ולוקחים נפשם מהם בעונם. ולזה אמר בענין הפקדון כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגו' אם לא שלח ידו במלאכת רעהו. בשום ענין בין שיהיה חייב לו או לא יהיה חייב לו. ובמדרש הגלוי¹⁰ אמרו ודרשו זה על מעשה העגל. כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים. שנתנו ישראל נומיהם לאהרן. אם ימצא הגנב ישלם שנים ואם לא ימצא וגו'. על כל דבר פשע זה פשע העגל. וזהו על שור דכתיב כתבנית

7 זוהר שמות צ"ו ע"א. 8 זוהר ויקרא פ"ה ע"א. 9 זוהר במדבר קי"ט ע"א, וראה

שם בניצוצי זוהר ו' בדברי הרדב"ן. 10 במדב"ר ט' נ"ד.

שור אוכל עשב. לא כשאר שוורים אלא אוכל עשב שהוא מטונף בעשב. על חמור אלו ערב רב. שנקראו בשר חמורים בשרם שעשו העגל. כמו שאמר במקום אחר ידע שור קונהו. שהיו מתוכחים הנביא והשם זה אומר ישראל עשאו וזה אומר ערב רב. אמר מי ידע דבר זה אלא העגל עצמו. וזהו ידע שור קונהו. באו ושאלוהו מי עשאך. והשיב וחמור אבוס בעליו. שהם המצריים שנקראו חמורים. דכתיב אשר בשר חמורים בשרם. ואז אמר השם יתברך לא אמרתי לך כי עמי לא ידע ישראל לא התבונן. כן אמר בכאן על חמור אשר יאמר כי הוא זה. שאמרו כי זה משה האיש. עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו. הם שני בני אהרן נדב ואביהו שמתו בעון העגל. וזהו אם ימצא הגנב ישלם שנים. והם הבנים שמתו בעון אביהם.

אח"כ כתב וכי יפתה איש בתולה בדברי פתוי וחלקות ומתנות. וסמך מיד מכשפה לא תחיה לרמוז שכשאדם רואה שאינו יכול לפתותה. הולך אחר המכשפים והכשפניות שיעשו לו אהבת הנשים לפתותה. וכשרואה שאינו משיג בזה המבוקש הולך ומבקש מין אחר של מכשף גדול מהראשון. והוא הכישוף שעושים בשכיבת הבהמה ומטמאים עצמם בזה. כמו שהוזכר בתלמוד¹¹ על פסוק הלא אנכי אתונך. ולא עוד אלא שאתה עושה עמי מעשה אישות בלילה. נאמר כאן ההסכן הסכנתי וכי. וזה היה עושה לטמא עצמו ולעשות כשפיו. לכן סמך בכאן כל שוכב עם בהמה. ולפי שרואה שגם בזה לא השיג המבוקש הולך לבקש ולזבוח לשדים. ולשאול באנשים המשתמשים בשדים ומשביעים אותם לבקשת צרכיהם. לזה סמך מיד זובח לאלהים יחרם. הם השדים. כדכתיב (דברים ל"ב י"ז) יזבחו לשדים לא אלוה אלהים לא ידעום. וזהו זובח לאלהים. כמו לא אלהים. וסמך מיד וגר לא תונה ולא תלחצנו בוי"ו. להורות שהגר הוא שבא מעם אחר להדבק בישראל. וידוע כי כל האומות הם שטופים אחר הכישופים והשדים. ולכן הזהיר בכאן שזה הגר שבא מתוכם לא תונה אותם בדברים רעים. לומר שהוא מכשף ממשפחת המכשפים. וזהו וגר לא תונה ולא תלחצנו. והטעם כי גרים הייתם בארץ מצרים. שישבתם זמן רב שם והלכתם אחר הכשופים והשדים ולמדתם מדרכיהם. כדכתיב (יחזקאל כ' ז') ובגלולי מצרים אל תטמאו. וכתוב (ויקרא י"ז ז') ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים אשר הם זונים אחריהם. כימים הראשונים. וזהו כי גרים הייתם בארץ מצרים. ולפי שהאלמנה והיתומים הם חלשים כגרים סמך מיד כל אלמנה ויתום לא תענון. וסמך מיד אם כסף תלוה את עמי את העני עמך להזהיר על העני. לפי שהוא בכלל גר יתום ואלמנה. כדכתיב (דברים כ"ו י"ב) ונתתה ללוי לגר ליתום ואלמנה. לפי שההלואה לעני היא מצוה גדולה יותר מן הצדקה¹². ולכן צוה לחזור לו העבוס כאמרו השב תשיבנו לו. ואם לא תעשה כן צעוק יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני. וסמך אלהים לא תקלל. לרמוז שהשם יתברך ישמע צעקתו. אבל בעבור זה לא תקלל הדיין והנשיא לפי שאין עושין לך דין. וזה אזהרה לעני בענין שלא יהיה דל גאה. וחזר לדין העני ולמתנות כהונה. וזהו מלאתך ודמעך לא תאחר. ובוה ואנשי קדש תהיון לי. וחזר לדין הדיין ואמר לא תשא שמע שוא לקבלו. וכל שכן שלא תשית ירך עם רשע. וכן לא תהיה אחרי רבים. כל זה בענין הדין. ואולי סמך זה לפסוק ואנשי קדש תהיון לי. כי זאת היא גם כן קדושתם של ישראל שלא לקבל לשון הרע ולהיות עד שקר ולהיות אחרי רבים לרעות. כי כל אלו הדברים שמטמאים גופו של אדם ונפשו. ולזה סמך כי תפגע שור אויבך כי תראה חמור שונאך. לפי שהם מדות רחמניות בנפש. וכן לא תטה משפט

11 סנהדרין ק"ה ע"ב. 12 סוכה מ"ט ע"ב: "גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה".

הלימוד נקרא מעמיד גירסא, ונראה פשוט דאין כוונת רש"י דאינו מקבל שום שכר בשביל הלימוד אם אינו מעמיד גירסא, דהא כתב "עיקר קיבול שכר הבריות הוא שכר המרוצה", משמע דיש לו ג"כ שכר בשביל הלימוד אך העיקר הוא שכר המרוצה, אלא לכאורה נראה לומר דהשכר דנאמר עליו ותלמוד תורה כנגד כולם, שכר זה אינו מקבל אלא אם מעמיד גירסא ואפשר שמצות לימוד בלי העמדת גירסא נלמדת מפסוק אחר, דהרבה פסוקים נאמרו במצות לימוד התורה.

ולפי הנ"ל נמצא דאם לומד ומעמיד גירסא אך אינו מביין טעמי הדבר ופירושו, מ"מ נקרא לימוד התורה ומקבל על זה שכר לימוד, דהפסוק "אשר תשים לפניהם" דנלמד מזה החוב להבינם טעמי הדבר ופירושו אינו סמוך לפסוק של "ולמדה את בני ישראל", אלא הוא בפר' משפטים, ולכאורה משמע שפסוק זה שלמדים ממנו שצריך להבינם טעמי הדבר ופירושו היא מצוה נוספת במצות לימוד התורה, ואפי' בלא זה נקראת לימוד התורה, ומדברי רש"י הנ"ל יש לנו תרעה גדולה, שכ"מ שנלמד צריכים לחזור עליו שתהא סדורה בפינו שנוכל לאמרו לאחר זמן, שזה עיקר מצות לימוד התורה.

* * *

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כי תקנה עבד עברי וגו'. ופרש"י בד"ה כי תקנה וכו' מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו כמו שנאמר אם אין לו

ונמכר בגנבתו, האבן עזרא והרמב"ן ז"ל נתנו טעמים למה התחילה התורה בפרשת דיני עבד עברי עיין שם (ולכאורה נכלל בקישיתם דהל"ל דיני גניבה וגזילה מקודם, ואחר כך דין עבד עברי שהוא מחובבי ועונשי גניבה).

ואפשר יש להסיף עוד טעם להא דכתבה התורה פרשת עבד עברי שתהי' כמו הקדמה לפרשת דינים, מפני שקודם פרשת דינים באה התורה ללמדנו את החומר של מצוות שבין אדם לחבירו, שלא יחשוב האדם שדיני התורה בבין אדם לחבירו אינם אלא מפני תקנת ישוב העולם אבל אינם נוגעים לקדושת ישראל, וכל קדושת ישראל תלויה רק במצוות שבין אדם למקום, וכדי שלא יטעה האדם לחשוב בן הקדימה התורה פרשת עבד עברי, ללמדנו שמי שנכשל בגניבה ואין לו מה לשלם בית דין מזכרים אותו לעבד עברי, ואז דינו הוא דמותר בשפחה כנענית, ורבו יכול אפילו לכופו לישא שפחה כנענית, ואינו יכול לסרב ולומר שהוא בן גדולים ויש לו אשה ובנים ופגם משפחה הוא זה, וגם ישעין שהוא מקיים כל המצוות שבין אדם למקום ולמה ירד ממדרגת קדושתו לישא שפחה כנענית, ולזה באה התורה ללמדנו שמי שגנב באמת ירד ממדרגת קדושתו, והגניבה מכשירה אותו לימכר בעבד עברי שמתירו בשפחה כנענית, וזהו הקדמה כללית לכל דיני ממונות שאל יקלו בעינינו, מפני שבאמת קדושת ישראל תלויה

בהם.

ברכת

משפטים

איש

רמט

ואפשר ריש לפרש באופן אחר על דרך
הנ"ל שהוא הקדמה לפרשת דינים,
שנאה ללמדנו דמר איסור גניבה וחוב
מצות השבת גניבה, שנדאי הוא לימנר
לעבד עברי שהוא בזיון גדול, וגם לישא
שפחה כנענית שהוא ג"כ בזיון והורדה
מקדושתו, ונדאי הוא לסטול כ"ז רק כדי
להשיב את הגניבתו.

* * *

כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד
וגו'. הנה במצות שבת מצינו כמה
פעמים בתורה לשון "ששת ימים", כגון
בעשרת הדברות בפרשת יתרו כתיב ששת
ימים תעבד וגו' כי ששת ימים עשה ה' את
השמים ואת הארץ וגו', ועוד כמה פסוקים
בלשון "ששת", ונראה דכאן בעבד עברי לא
יתכן לכתוב "ששת" רק "שש", כמו שנבאר.

הנה בפרשת תצוה בפסוק שבעת ימים
ילבשם הכהן פרש"י בד"ה שבעת ימים
וכו' רצופין ע"כ, וכתב שם המהר"ל בנור
אריה וז"ל: דאל"כ לא הוי למכתב שבעת
ימים רק שבעה אבל שבעת ימים ר"ל
שביעית של ימים כמו שלשת ימים שלוש של
ימים ולא יקרא שביעית אלא אם הוי רצופים
ביחד וכו' שאם יש כאן שני ימים ביחד ועוד
חמשה ביחד אין כאן שביעית וזה החילוק
שיש בין שבעה ובין שביעית וכו' עיי"ש.

והנה בקדושין טו: תניא מנין לבורח שחייב
להשלים ת"ל שש שנים יעבד,

ואמרינן שם דף נ"ו, דגם בחילה אם חלה ד'
שנים חייב להשלים, ומבואר דהעבד חייב
להשלים רק את הזמן שחיסר אבל אינו סותר
מה שעבד כבר דהיינו שיצטרך להתחיל
מחדש לעבד שש שנים רצופות, ואילו כתבה
התורה "ששת שנים" היה במשמע דזקא
רצופות, והיינו למדים שאם ברה או חלה
סותר את המנין ועובד מחדש שש שנים
רצופות, ולכן לא יתכן אלא לומר לשון "שש
שנים" יעבד דאינו משמע דזקא רצופות
ואינו חייב אלא להשלים עבודתו לסכום שש
שנים.

* * *

כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד
ובשבעת יצא לחפשי חנם וגו' אם
אדניו יתן לו אשה וגו'. עיין בספר אבן
האזל (פרק ג' מהלכות עבדים הל' ג') שהעיר
דמתחיל הקרא בלשון נוכח "כי תקנה"
ומסיים בלשון נסתר "אם אדניו יתן לו אשה"
ולא כתיב אם "תתן" לו אשה, וכתב שם
דמפורש בזה דינא דהרמב"ם שאם מת אדוני
ובנו יורשו הרי הבן יכול למסור לו שפחה
כנענית, ובבבא דברוי נראה, שהנה בפסוק
שש שנים יעבד וגו' ולא כתיב "יעבדך"
ילפינן מיניה (קידושין יז:) דעבד עברי עובד
את הבן, ובבבא דברוי הכתובים הוא כן: "כי תקנה
עבד עברי שש שנים יעבד" היינו אפילו לבן
יעבד, "אם אדניו יתן לו אשה" היינו אפילו
אורנו הבן כגון שהוא אדוניו, דהא איירי לעיל
בקרא גם במת האב דהא כתיב "שש שנים
יעבד" היינו כן להאדון ובין להבן, ועל זה